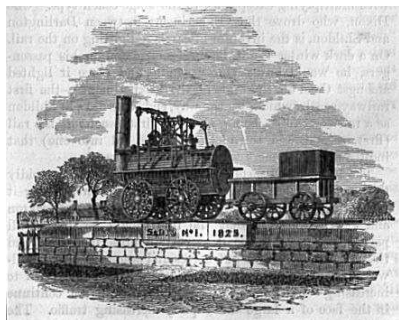

Kolej

Nikt chyba nie ma wątpliwości, że kolej miała ogromny wpływ na rozwój kulturowy i gospodarczy świata. Dzięki niej znacząco zwiększyła się szybkość transportu towarów i w istotny sposób ułatwione zostało przemieszczanie się ludzi na dużych dystansach. Obecnie trudno sobie wyobrazić bez niej życie. Dziś docieramy do celu, podróżując w wygodnych, wyciszonych i klimatyzowanych wagonach, ale początkowo podróż nie była tak wygodna. Pierwsze wagony pasażerskie były niczym innym, jak drewnianymi budami, w których podróżowanie niekoniecznie było przyjemnością: odczuwalna była m.in. każda nierówność toru, a na dodatek panował niesamowity hałas. Mimo to wynalazek budził – i słusznie – powszechny zachwyt.

Za początkową datę powstania „regularnej” kolei możemy uznać rok 1825, kiedy to miało miejsce otwarcie pierwszej linii kolejowej o znaczeniu publicznym łączącej Stockton z Darlington w Wielkiej Brytanii. Parowóz *Locomotion* dla tej linii zaprojektował i wybudował George Stephenson.

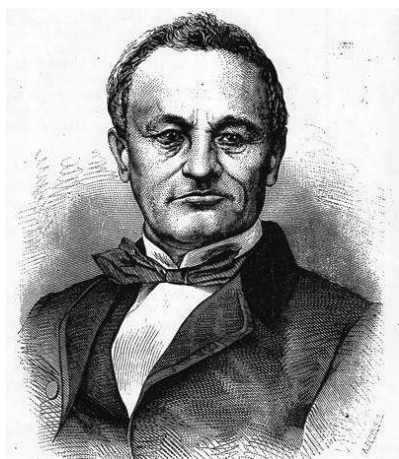
Powstanie i rozwój kolei żelaznych przyczyniły się do powstania wielu wynalazków. Postęp w konstrukcji lokomotyw, połączeń wagonów, systemów hamowania i resorowania, budowa nasypów, wiaduktów i przepraw mostowych – to wszystko wymagało od inżynierów pogłębionej wiedzy z zakresu fizyki oraz dużej pomysłowości; na rozwiązanie czekała ogromna liczba problemów.

Wykazano, że – wykorzystując tarcie między kołami i metalową szyną – parowóz może uciągnąć znaczną masę. Warto zauważyć, że już pod koniec średniowiecza w niektórych kopalniach znalazły zastosowanie drewniane szyny, po których w drewnianych wózkach transportowano ciężkie ładunki.

Początków kolei na ziemiach polskich możemy doszukiwać się na Górnym Śląsku, gdzie w latach 1798–1802 wybudowano wąskotorową konną kolej przemysłową, która połączyła *Hutę Królewską* pod Chorzowem z szybami kopalni *Król*. Natomiast pierwszą linią normalnotorową na obecnych ziemiach polskich było połączenie Wrocławia z Oławą oddane do użytku 22 maja 1842.

Dworzec kolei żelaznej warszawsko-wiedeńskiej w Warszawie

Projektantem linii kolejowej z Warszawy do Maczek był inżynier Stanisław Wysocki, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego. Studiował tam filozofię, budownictwo i miernictwo. Początkowo zajmował się regulacją rzek Nidy i Kamiennej oraz kierował budową spichrzów we Włocławku. Głównym inżynierem budowy Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej został w 1839 roku, a pięć lat później członkiem zarządu. W 1857 roku został głównym inspektorem dróg żelaznych w Królestwie Polskim. Był też doradcą technicznym Kolei Warszawsko-Terespolskiej oraz założycielem pierwszej fabryki asfaltu w Polsce.

Jednak jedną z najbardziej znanych i jedną z najstarszych linii kolejowych w Polsce jest Droga Żelazna Warszawsko-Wiedeńska, która połączyła Warszawę z ówczesną granicą zaboru austriackiego w Maczkach (dzisiaj dzielnica Sosnowca) – miała się ona łączyć z linią z Krakowa do Wiednia. Projekt linii powstał już w 1835 roku, natomiast pierwszy odcinek z Warszawy do Pruszkowa ukończono dopiero 28 listopada 1844 roku. Wtedy właśnie miał miejsce pierwszy przejazd z zaproszonymi gośćmi, który trwał do Pruszkowa 26 minut (a z powrotem tylko 20 minut!). Oddanie linii do użytku publicznego nastąpiło 14 czerwca 1845 roku, kiedy ukończono odcinek do Grodziska. Parę miesięcy później, 15 października, linię doprowadzono do Skierniewic i Łowicza. Do Częstochowy pierwsi pasażerowie mogli dotrzeć 1 grudnia 1846, a całą trasę do granicy w Maczkach oddano 1 kwietnia 1848 roku. Całkowita długość trasy wyniosła 327,6 km i liczyła 27 stacji. Ciekawostką stanowić może fakt, że była to druga linia kolejowa w całym Imperium Rosyjskim i jedyna z rozstawem normalnotorowym, który wynosi 1435 mm. Wszystkie drogi żelazne budowane w późniejszych latach na obszarze całego Imperium Rosyjskiego miały rozstaw 1524 mm zgodny z normami rosyjskimi. W roku 1859 wybudowano odgałęzienie ze stacji w Żąbkowicach do Sosnowca, które dalej prowadziło do Katowic znajdujących się w zaborze pruskim. W 1862 przedłużono linię z Łowicza do Aleksandrowa Kujawskiego, połączonego z Toruniem. W 1866 roku z Kuluszek poprowadzono linię do Łodzi.

Szymon POGODA